

ગુજરાતનું ગૌરવ : ગાયની નવી ઓલાદ - ડગારી

આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી
આણંદ - ૩૮૮૧૧૦

The image shows the front page of 'The Times of India' (Gujarat edition) from December 13, 2018. The masthead 'THE TIMES OF INDIA' is prominent at the top, with 'GUJARAT' written below it. A large headline in Gujarati reads 'ગુજરાત રાજ્યને મળશે ગાયની નવી નસીબ "ડગારી ગાય"' (Gujarat will get a new opportunity for cattle with 'Dugari Gaay'). Below the headline is a photograph of a white cow standing in a rural setting. The page also features various columns of text in Gujarati and English, along with some illustrations and logos.

Dagri cow to get national recognition

Fourth Breed
From Gui To
Get Indigenous
Status

Vadodara/ Anand: After Gir, Kankrej and Dangi, a fourth indigenous breed of cow has been identified as native to the state.

With funding from animal husbandry department of Gujarat government, AAU and Kutch-based NGO - Saheejeevan - is conducting surveys of unrecognised breeds by studying their phenotypic and genetic characterization after which such proposals are submitted to the central government through the state government for recognition of such indigenous breeds.

"The range of 300 to 400 kg at the bullocks of this breed are most suitable for farming in hilly terrains. Also, because of its smaller size, its feed requirement is less, making it more economical for tribal people who have small farm holdings," said Kathiria.

The "pahadi" Dagri cow is hardworking and survives on whatever feed it is provided. It is worth mentioning here that earlier this year, NBAGR had conferred independent-breed status to three breeds including the Kalmi goat, Panchali sheep and Halar donkey — the breeds which are mainly found in Saurashtra region of Gujarat.

After addition of these
records of the total

પ્રસ્તાવના :

ભારત એ ખેતી પ્રધાન દેશ છે. દેશના ૬૦% થી વધુ લોકો ખેતી પર નિર્ભર છે. ભારત દેશમાં ખેતીની સાથે સાથે પશુપાલનનું પણ આગવું મહત્વ છે. દેશની ૪૦% થી વધુ મહિલાઓ ખેતીની સાથે સંકલાયેલી છે. ભારત દેશ દૂધ ઉત્પાદનમાં વિશ્વ સ્તરે પ્રથમ છે. જેમાં મુખ્યત્વે ગાયો તથા ભેંસોના દૂધનો મહત્વનો ફાળો છે, તદઉપરાંત થોડો ફાળો બકરાં તથા અન્ય પશુઓનો છે. ભારતમાં કુલ ગાયોની ૫૦, ભેંસોની ૧૭, બકરાની ૩૪, ઘેટાની ૪૪, ઘોડાની ૭, ઉટની ૮, ભૂડની ૧૦, ગાંધીજીની ૩, યાક ૧ તથા મરધાં તથા અન્ય પક્ષીઓની ૨૨ નસ્લો એમ કુલ મળીને ૧૮૭ નસ્લો ભારતીય કૃષિ અનુસંધાન પરિષદ અંતર્ગત રાષ્ટ્રીય પશુ આનુવંશિક સંસાધન બ્યુરો (NBAGR), કરનાલ દ્વારા અધિકૃત થયેલી છે. ગુજરાત રાજ્ય પશુધનની જૈવવિવિધતાથી સમૃદ્ધ છે અને ભારતની પશુઓની કુલ નસ્લોમાં ગુજરાત એ રાજ્યથાન પછી બીજા ક્રમે છે. ગુજરાત રાજ્ય દેશમાં પશુધન અને મરધાંની કુલ ૧૮૭ નસ્લોમાંથી ૨૪ નસ્લોનું યોગદાન આપે છે. જેમાં ગુજરાત રાજ્યમાં ગાયોની ૪, ભેંસોની ૪, ઘેટાની ૩, બકરાંન ૬, ઘોડાની ૩, ઉટની ૨, ગાંધીજીની ૨ તથા મરધાંની ૨ નસ્લોનો સમાવેશ થાય છે.

ગુજરાતની ગીર ગાય તેના દૂધ ઉત્પાદન માટે ગુજરાત અને ભારતમાં જ નહીં પરંતુ વિશ્વ કક્ષાએ પ્રસિધ્ધ પામેલ છે. જ્યારે કંકરેજ ગાય દૂધ તેમજ તેના બળદો ખેતીના ઉપયોગ માટે ખુબ જ જાણીતી છે.

ગુજરાતમાં આવેલી ડગારી ગાયની ઓળખનો પ્રારંભ :

ડગારી ગાયની ઓળખ માટેની શરૂઆત ડૉ. કે. બી. કથીરીયા દ્વારા વર્ષ-૨૦૧૫ માં કરવામાં આવેલ હતી. જ્યારે તેઓ ૨૦૧૧-૧૮ દરમિયાન આણાંદ કૃષિ યુનિવર્સિટીના સંશોધન નિયામકશ્રી હતા ત્યારે તેઓ સંશોધન કાર્યના નિરીક્ષણ માટે મધ્ય ગુજરાતના નવ જીવિતાઓના વિવિધ કેન્દ્રોની મુલાકાતે આવતા હતા. તેઓનો વિષય પ્લાન્ટ બ્રીડિંગ અને જીનેટીક્સ હોવાથી તેનો

વનસ્પતિની સાથે સાથે પશુઓના બ્રીડિંગ બાબતે પણ ખુબ ઉંડો રસ ધરાવતા હોઈ અને બ્રીડિંગના જ્ઞાનનો ઉપયોગ વનસ્પતિ તેમજ પશુઓના ક્ષેત્રે સારી રીતે થઈ શકે તે માટે તેઓ ખાસ કરીને ગોધરા, દાહોદ, છોટા-ઉદ્દેપુર જિલ્લાના વિવિધ સંશોધન કેન્દ્રો અને વિસ્તારની મુલાકાત વખતે સતત માર્ગદર્શન અને યોગદાન આપત્તા હતા. આ વિસ્તારની મુલાકાત દરમિયાન બેદુતો દ્વારા પાળવામાં આપત્તી ગાયો અને બળદો તેમજ રસ્તા ઉપર ચરતા ધણની અવલોકન કરતા તેઓને આ ગાયો અને બળદો અન્ય ઓલાદના પશુઓ કરતા જુદા જણાતા હતા. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ માં તેઓના માર્ગદર્શન હેઠળ આ ગાયનું આનુવંશિક અને બાહ્ય લાક્ષણિકતાઓનું પાત્રાલેખન ડૉ. ડી. એન. રાંક, ડૉ. આર. એસ. જોષી અને ડૉ. એ. સી. પ ટેલ, એનીમલ જ્ઞાનેટીક્સ એન્ડ બ્રીડિંગ વિભાગ, વેટરનરી કોલેજ, આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવ્ય હતું. આ કામગીરીમાં ડૉ. ડી. સી. પટેલ, પ્રોફેસર, એનીમલ ન્યુટ્રીશન વિભાગ, ડૉ. એ. એમ. ઠાકર, નિવૃત્ત પ્રિન્સીપાલ અને ડીન તેમજ ડૉ. એમ. કે. જાલા, તત્કાલિન સહ સંશોધન નિયામકશ્રી તેમજ રાજ્યના પશુપાલન વિભાગના સ્ટાફનો પણ સહયોગ અને માર્ગદર્શન મળેલ હતું.

ડગરી ગાયની રજીસ્ટ્રેશન માટેની દરખાસ્ત ડૉ. કે. બી. કથીરીયા, નિવૃત્ત સંશોધન નિયામકશ્રી, આકૃયુ, આણંદ ના સીધા માર્ગદર્શન નીચે તા. ૩૧/૧૨/૨૦૧૮ ના રોજ ભારતીય કૃષિ અનુસંધાન પરિષદ (ICAR) હસ્તકની કર્નાલ, હરીયાણા ખાતે આવેલ સંસ્થા રાષ્ટ્રીય પશું આનુવંશિક સંશાધન બ્યુરો (NBAGR) ને રજુ કરવામાં આવેલ હતી અને ICAR ના તેઘુટી ડાયરેક્ટર જનરલ (એનીમલ સાયન્સ) ના વડપણ નીચે રચાયેલ બ્રીડ રજીસ્ટ્રેશન કમિટી દ્વારા તા. ૨૪ જાન્યુઆરી, ૨૦૨૦ ના રોજ નવી દિલ્હી ખાતે મળેલ બેઠકમાં આ દરખાસ્તના બધા જ પાંસાઓને તપાસ્યા બાદ રજીસ્ટ્રેશન માટે આવેલી આ દરખાસ્ત માન્ય રાખી કમિટી દ્વારા “ડગરી” ગાયને નવી નસ્લ તરીકે માન્યતા આપવામાં આવેલ છે.

ગાયના બાહ્ય લક્ષણિકતાઓનું પાત્રાલેખન :

ગાયની નવી ઓલાદ (બ્રિડ) રજીસ્ટ્રેશન કરવા માટે નિયત કરેલા લક્ષણોનો અભ્યાસ કરવા માટે અંદાજીત ૬૦૦ થી વધુ ગાયોના શારીરીક લક્ષણો જેવા કે રંગ, કપાળની લંબાઈ અને પહોળાઈ, શિંગડાની લંબાઈ-ગોળાઈ, શરીરની લંબાઈ, ઊંચાઈ, પુછડાની લંબાઈ વગેરેના અવલોકનો નોંધવામાં આવેલ હતા. આ ઉપરાંત વાછરડા તેમજ બળદોના લક્ષણો અને બળદોની ખેતીમાં કાર્યક્ષમતાનો વૈજ્ઞાનિક માપદંડો મુજબ અભ્યાસ કરવામાં આવેલ હતો.

ઉપરોક્ત લક્ષણોનો અભ્યાસ કરતા આ ઓલાદ મુખ્યત્વે સંપૂર્ણ સર્કેટ રંગની અથવા તો સર્કેટ રંગની સાથે આગળ અને પાછળના પગ થોડા ભૂખરા રંગના હોય છે. જ્યારે અલ્ય સંખ્યામાં ગાયોનો રંગ રતાશ પડતો સર્કેટ જોવા મળે છે. આ ગાયના શિંગડા પાતળા, ઉપરની તરફ ગોળાકાળે વળેલા અને શિંગડાની ટોચ તીક્ષ્ણ અણીવાળી હોય છે. આ ગાયના કાન સીધા અને ખુલ્લા હોય છે. આ ગાયનું મુખ્ય લક્ષણ ટૂંકા પાતળા પગ અને ઊંચાઈ ઓછી (ઠિંગણા કદની) હોય છે. આ ગાય થોડી ઉગ્ર સ્વભાવની (તોફાની) હોય છે. ગાયનું વજન ૧૭૦ કિ.ગ્રા. જેટલું હોય છે તેમજ વેતર દીઠ ૩૦૦-૪૦૦ કિ.ગ્રા. જેટલું દૂધ આપ તી હોય છે. આ વિસ્તારમાં ગાયોની અગત્યતા દૂધના બદલે તેના વાછરડાઓને ઉછેરીને બળદો તરીકે ખેતી કાર્યોમાં ઉપયોગમાં લેવા માટેની છે, કારણકે આ બધોજ વિસ્તાર પહાડી તેમજ ઊંચાણા-નીચાણા તેમજ ઢોળાવવાળી જમીનવાળો હોઈ ખેતી માટે આ બળદો ઉપયોગમાં લેવામાં છે. આ બધોજ વિસ્તાર આદિવાસી જનજાતી નીચે આવતો હોવાથી મોટા ભાગની ખેતી માત્ર બળદો ધ્વારા જ કરવામાં આવે છે. બળદો ઓછું વજન ધરાવતા અને કદમાં નાના હોવાથી પહાડી વિસ્તારની ઢોળાવવાળી જમીન પર ખેતી માટે ખુબજ અનુકૂળ આવે છે. એટલું નહીં પરંતુ લીલા અને સૂકા ઘાસચારાની મર્યાદિત ઉપલબ્ધતાને ધ્યાનમાં રાખીને આ ઓલાદને ઓછા ઘાસચારાની જરૂરિયાત રહેતી હોવાથી વધારે અનુકૂળ આવે છે.

ઓલાદના પશુઓને સામાન્ય રીતે રાતના સમયે ઘરને અડીને જ બનાવવામાં આવેલ છાપરા, કાચી માટીની દીવાલોથી બનાવેલ ઘાસના ઝુંપડાઓ, નળિયાથી ઢાંકવામાં આવેળ કાચા મકાનોમાં અથવા ખુલ્લી જગ્યામાં બાંધવામાં આવે છે. આ પશુઓને ચોમાસા દરમ્યાન સવારથી સાંજ સુધી ખુલ્લા ચરીયાણવામાં ચરાવવામાં આવે છે જેથી લીલો ચારો મળી રહે છે. રાતના સમયે સામાન્ય રીતે સૂકો અથવા જરીરિયાત જણાય તો લીલા ચારો આપવામાં આવતો હોય છે. ચોમાસુ પૂરું થયા બાદ ચરીયાણવાળા પહાડી વિસ્તારમાંથી સૂકું ઘાસ કાપીને તેનો સંગ્રહ આખા વર્ષ માટે કરવામાં આવતો હોય છે. શિયાળા અને ઉનાળા દરમ્યાન પણ ચરીયાણમાં પશુઓને સવારના સમયે અથવા આખો દિવસ ચરાવવામાં આવતા હોય છે. આ ઉપરાંત ખેડૂતો વાવેતર કરેલ બાજરા, જુવાર તેમજ મકાઈની કડબ ઉપયોગ ઘાસચારા માટે કરતાં હોય છે. સામાન્ય રીતે ખેડૂતો, ગાયો કરતાં બળદોની વધારે કાળજી રાખતા હોય છે.

દૂધ ઉત્પાદન :

આ ઓલાદના ગાયોનો ઉછેર દૂધ ઉત્પાદનના બદલે તેના વાછરડાને ઉછેરીને બેતીમાં બળદો તરીકે ઉપયોગ માટે કરવામાં આવે છે. જેથી કરીને શરૂઆતમાં મોટા ભાગનું દૂધ વાછરડાને ધવડાવવા માટે વપરાય છે. સામાન્ય રીતે આ ગાયનું દરરોજનું દૂધ ઉત્પાદન ૧.૫ થી ૨.૦ કિ.ગ્રા. જેટલું અને વેતર દીઠ ૩૦૦-૪૦૦ કિ.ગ્રા. જેટલું દૂધ ઉત્પાદન મળે છે. ઓછા દૂધ ઉત્પાદનનું મુખ્ય કારણ અપૂરતો અને અસમતોલ પશુ આહાર તેમજ ચરીયાણોમાંથી મળતા સુકા ઘાસચારાની અનિશ્ચીત ઉપલબ્ધતાની ઉપર છે. આ ઓલાદના પશુઓ વાતાવરણના વિપરીત પરીબળો અને પરિસ્થિતીમાં ખૂબ જ સારી રીતે ટકી શકવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. આ ઉપરાંત આ પશુઓમાં ખરવા-મોવાસાનો રોગ તેમજ અન્ય રોગોનું પ્રમાણ પણ ઘણું ઓછુ જોવા મળે છે તેવું સ્થાનિક

બેહુતોને રૂબરૂ પૂછપરછ કરતા માલૂમ પડેલ છે. આ બાબત દર્શવે છે કે આ ઓલાદ પશુઓમાં આવતા રોગો સામે પણ સારી એવી પ્રતિકારક શક્તિ ધરાવે છે.

ડગરી ગાયોની અગત્યતા દૂધ કરતાં તેના વાછરડાઓને ઉછેરીને બળદો તરીકે ખેતી કાર્યોમાં ઉપયોગમાં લેવા માટેની છે, કારણકે આ બધોજ વિસ્તાર પહોંચી હોઈ ઉંચાણ-નીચાણ તેમજ ઢોળાવવાળી જમીન ખેતી માટે ઉપયોગમાં લેવામાં છે. આ બધાજ વિસ્તારમાં આદિવાસી જનજાતી નીચે આવતો હોવાથી મોટા ભાગની ખેતી માત્ર બળદો ધ્વારા જ કરવામાં આવે છે. બળદો ઓદૃં વજન ધરાવતા અને કદમાં નાના હોવાથી આ વિસ્તારની ખેતી માટે ખુબજ અનુકૂળ આવે છે. એટલું નહીં પરંતુ લીલા અને સૂક્ષ્મ ઘાસચારાની ઉપલબ્ધતાને ધ્યાનમાં રાખીને આ ઓલાદને ઓછા ઘાસચારાની જરૂરિયાત હોવાથી વધારે અનુકૂળ આવે છે.

ગાયના બાધા લાક્ષણિકતાઓનું પાત્રાલેખન :

ગાયની નવી ઓલાદ (બ્રિડ)નું રજીસ્ટ્રેશન કરવા માટે નિયત કરેલા લક્ષણોનો અભ્યાસ કરવા માટે અંદાજીત ૬૦૦ થી વધુ ગાયોના શારીરીક લક્ષણો જેવા કે રંગ, કપાળની લંબાઈ અને પહોળાઈ, શિંગડાની લંબાઈ-ગોળાઈ, શારીરની લંબાઈ, ઉંચાઈ, પુછડાની લંબાઈ વગેરેના અવલોકનો નોંધવામાં આવેલ હતા. આ ઉપરાંત નાની વાછરડી અને વાછરડા તેમજ બળદોના શારીરીક અને બળદોની ખેતીમાં કાર્યક્ષમતાનો વૈજ્ઞાનિક માપદંડો મુજબ અભ્યાસ કરવામાં આવેલ હતો.

નામ : ડગરી

ઉપનામ : ગુજરાત માળવી (પશુપાલકોની ભાષામાં ટીંગણી, દેશી)

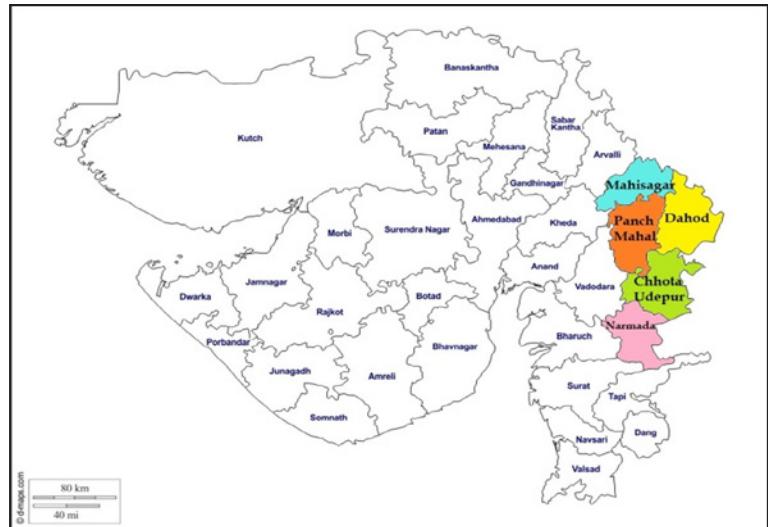
ડગરી ગાયનો ઉદ્ભવ : આ ઓલાદનો વિસ્તાર જેવો કે દાહોદ જિલ્લો એ મધ્યપ્રદેશના માળવા પ્રદેશને અડીને આવેલ છે. આ વિસ્તારની સ્થાનિક ગાયો દેખાવમાં માળવી સાથે અને અમુક અંશે કંકરેજ ને મળતી આવે છે પરંતુ કદમાં બંને કરતાં ખૂબ નાની હોય છે. ગુજરાતના આદિજાતિ સમુદાયો માળવા (મધ્યપ્રદેશ) ના આદિજાતિ સમુદાયો સાથે સામાજિક સંબંધ ધરાવે છે. તેઓ લગ્નમાં દહેજ અથવા ગાય-ગોહરી જેવા તહેવારની ઉજવણી જેવી સામાજિક પરંપરાઓમાં પ્રાણીઓની આપલે કરે છે. દહેજ પ્રણાલીમાં પ્રાણીઓને આપવાની પરંપરા છે અને આમ માળવા પ્રદેશની સ્થાનિક ઓલાદના જનીનોનું વહન આ વિસ્તારની ગાયોમાં સતત થતું રહ્યું છે. સમય જતાં પાછળથી, તે પસંદગીયુક્ત અને નિયંત્રિત સંવર્ધન દ્વારા આ વિસ્તારમાં બાહ્ય દેખાવ અને જનીનીક બંધારણ રીતે એકસમાન દેખાતો એક સમૂહ ઊભો થયો જેને સ્થાનિક રીતે ‘ડગરી’ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આમ આવા લક્ષણો ધરાવતા પશુઓ મધ્યપ્રદેશની માળવી અને ગુજરાતના પર્વતિય વિસ્તારનાં સ્થાનિક દેશી (Non-descript) પશુઓ સાથે સંકરણથી ડગરી ઓલાદ ઉદ્ભવી હોવાનું જણાય છે.

ડગરી ગાયનો વિસ્તાર અને તેની સંખ્યા :

ગુજરાત રાજ્યના આદિવાસી જલ્લાઓ જેવા કે ખાસ કરીને દાહોદ, છોટાઉદેપુર અને થોડા ગણા અંશે મહીસાગર, પંચમહાલ અને નર્મદા માં ડગરી ગાય જોવા મળે છે જે અંદાજીત ૧૧,૭૪૧ ચો. કી.મી. વિસ્તાર જેટલો થાય છે. આ જલ્લાઓમાં ભારત સરકાર દ્વારા ૧૮ મી પશુઓની વસ્તી ગણતરી કરવામાં આવી હતી, તે મુજબ તેની સંખ્યા આશરે ૨,૮૨,૪૦૩ જેટલી જોવા મળેલ હતી જેમાં દાહોદમાં ૧,૮૮,૩૦૮, મહીસાગરમાં ૧૬,૩૫૨, પંચમહાલમાં ૧૬,૦૦૮, છોટાઉદેપુરમાં ૩૬,૮૪૮

અને નર્મદામાં ૧૪,૮૮૭.

ડગરી ગાયોનો વિસ્તાર જોવામાં આવે તો તે બધો જ આદીવાસી જીલ્લાઓનો વિસ્તાર છે અને ભૌગોલિક રીતે મોટા ભાગનો બધો જ વિસ્તાર કુંગરાળ પ્રદેશ છે, જ્યાચો માસા દરમ્યાન સારા પ્રમાણમાં વરસાદ હોય છે, પરંતુ ઉનાળા દરમ્યાન જમીન કુંગરાળ, ખડકાળ હોવાથી પિયત પાણીની સુવિધા કુવાઓ/નહેરો દ્વારા નહીં વત હોય છે જેથી કરીને ચોમાસા સિવાય પશુઓ સુકા ચારા ઉપર અને ખાસ કરીને ચરીયાણ ઉપર નિર્ભર હોય છે.

ડગરી ગાયની જતિના વિકાસ માટે જવાબદાર સમુદાયો :

ભીલ, રાઈવા, ડામોર, સંગાડા, માલીવાડ, બારીયા, તડવી, નાયકા, પટેલીયા

ડગરીની ચરિયાણ પદ્ધતિ : પશુઓ નજીકના ઘાસના મેદાનના પર્વત વિસ્તારમાં ચરે છે અને સવારથી સાંજ સુધી (સવારે ૮ થી સાંજના ૫.૦ વાગ્યા સુધી) ચરવા દેવામાં આવે છે. મહિલાઓ દ્વારા ઘાસચારો મુખ્યત્વે પર્વત અને ઘાસના મેદાનો માંથી લાવવામાં આવે છે. પશુઓને દિવસ દરમિયાન ચરિયાણમાં લઈ જવામાં આવે છે અને સામાન્ય રીતે ફક્ત ચારણ પર જ જાળવવામાં આવે છે. પશુઓને વ્યક્તિગત ચરાણ દ્વારા અથવા સામૂહીક ચરાણ દ્વારા ચરાવવામાં આવે છે. પશુઓને સવારે અને સાંજે ખાસ કરીને દૂધ દોહતી વખતે ખોરાક આપવામાં આવે છે

ડગરી ઓલાદના ધણનું સરેરાશ કદ : સરેરાશ ૩.૭૦ પશુઓ (૨ થી ૮ પશુઓ) જેમાં ૪૬ % ગાયો, ૧૩% વાછરડી/વાછરડા અને ૪૧% બળદોનો સમાવેશ થાય છે

ડગરી ઓલાદની ઉપયોગીતા : આ ઓલાદ બળદો માટે પાળવામાં આવે છે જે મુખ્યત્વે ઝેતીકામ માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે. ઉપરાંત ગાયો અલ્યુ પ્રમાણમાં દૂધ આપે છે. કેટલીક ગાયોને તો ખેડુતો બિલકુલ દોહતા પણ નથી અને સંપૂર્ણ દૂધ વાછરડાને ધવડાવી દે છે.

ડગરી ઓલાદનો સ્વભાવ : મધ્યમ ઉત્ત્ર સ્વભાવની

ડગરીના શાસ્ત્રીક લક્ષણો :

શરીરનો રંગ : મુખ્યત્વે સર્ફેચ રંગ (૮૦-૮૫%) અને અન્ય રંગોમાં ભૂખરો, બદામી વગેરે

મજલનો રંગ : મુખ્યત્વે કાળો રંગ (૮૦-૮૫%)

પૂંછડાના વાળનો રંગ : કાળો રંગ (૧૦૦%)

ખરીઓ : કાળો રંગ (૧૦૦%)

શીંગડાનો રંગ : કાળો રંગ (૧૦૦%), શીંગડાની લંબાઈ: સરેરાશ ૨૧.૬૪ સે.મી. (રેન્જ ૪-૪૨ સે.મી.), શીંગડાની ગોળાઈ: ૧૮ સે.મી. નરમાં (રેન્જ ૧૧-૨૪ સે.મી.), ૧૨.૬૦ સે.મી. માદામાં (રેન્જ ૮-૨૨ સે.મી.)

શીંગડાનો આકાર : ઉપરની દિશા તરફ વળેલો

કાનની લંબાઈ : સરેરાશ ૨૧ સે.મી.

કાનની પછોળાઈ : સરેરાશ ૧૦ સે.મી.

ખૂંધ, ઘાબળી (ગોડડી) અને નેવલ ફ્લેપ : નાના કદની

ભાવલાનો આકાર : વાટકા જેવો

ભાવલાનું કદ : નાનું

આંચળનો આકાર : નળાકણ

આંચળનું મુખ : ગોળ

દૂધની નસ : ૭૦ % ગાયોમાં ઉપસેલી નથી હોતી. માત્ર ૩૦ % ગાયોમાં જ ઉપસેલી જોવા મળે છે

શરીરનું વજન : જન્મ સમયે : ૧૬ થી ૧૭ કિ.ગ્રા. નરમાં અને ૧૨ થી ૧૪ કિ.ગ્રા. માદામાં

૧૨ મહીનાનું વજન : ૬૦ કિ.ગ્રા. નરમાં અને ૬૬ કિ.ગ્રા. માદામાં

પુખું વયનું વજન : ૨૨૭ કિ.ગ્રા. નરમાં અને ૧૬૮ કિ.ગ્રા. માદામાં

છાતીનો ઘેરો : ૧૩૪.૪૦ સે.મી. નરમાં (૧૦૩-૧૫૮) અને ૧૨૮.૮૩ સે.મી. માદામાં (૧૦૧-૧૫૬)

શરીરની લંબાઈ : ૧૧૫.૪૬ સે.મી. નરમાં (૮૮-૧૨૮) અને ૧૧૦.૮૨ સે.મી. માદામાં (૮૫-૧૩૭)

ઉંચાઈ : ૧૦૬.૬૬ સે.મી. નરમાં (૮૨-૧૧૭) અને ૧૦૨.૪૬ સે.મી. માદામાં (૮૪-૧૧૫)

ચહેરાની લંબાઈ : ૩૫.૮૬ સે.મી. નરમાં (૨૮-૪૦) અને ૩૫.૮૫ સે.મી. માદામાં (૨૭-૪૦)

કપાળ પછોળાઈ : ૧૫.૬૬ સે.મી. નરમાં (૧૩-૨૦) અને ૧૩.૧૨ સે.મી. માદામાં (૧૦-૨૦)

કાનની લંબાઈ : ૨૧.૦૬ સે.મી. નરમાં (૧૬-૨૭) અને ૧૮.૨૩ સે.મી. માદામાં (૧૧-૨૫)

કાનની પછોળાઈ : ૧૦ સે.મી. નરમાં (૮-૧૩) અને ૧૦.૫૦ સે.મી. માદામાં (૭-૨૧)

શિંગડાની લંબાઈ : ૨૧.૬૪ સે.મી. નરમાં (૪-૪૨) અને ૧૮.૨૬ સે.મી. માદામાં (૪-૪૦)

શિંગડાનો પરિધિ : ૧૮ સે.મી. નરમાં (૧૧-૨૪) અને ૧૨.૮૧ સે.મી. માદામાં (૮-૨૨)

ખૂંઘની લંબાઈ : ૧૦ સે.મી. નરમાં (૫-૧૪) અને ૬.૮૮ સે.મી. માદામાં (૪-૧૩)

નાભિની લંબાઈ : ૫.૮૭ સે.મી. નરમાં (૩-૧૦) અને ૧.૪૦ સે.મી. માદામાં (૦.૫-૬)

ઘાબળીની લંબાઈ : ૭૮.૪૦ સે.મી. નરમાં (૬૬-૬૪) અને ૭૨.૮૬ સે.મી. માદામાં (૪૭-૪૯)

થાપાની ઉંચાઈ : ૧૦૮.૧૩ સે.મી. નરમાં (૮૮-૧૧૮) અને ૧૦૫ સે.મી. માદામાં (૮૭-૧૧૭)

પુંષ્ટકી લંબાઈ : ૬૭.૩૩ સે.મી. નરમાં (૫૬-૭૮) અને ૬૬.૮૧ સે.મી. માદામાં (૪૫-૮૬)

ડગારીની ઉત્પાદન ક્ષમતા :

એનિક દૂધ ઉત્પાદન : ૧.૮૫ કિ.ગ્રા. (૦.૫-૪) પ્રથમ વેતરમાં અને એકંદરે ૧.૭૫ કિ.ગ્રા. (૧-૬)

વેતરની લંબાઈ : ૧૫૦ દિવસ (૧૨૦-૧૪૦) પ્રથમ વેતરમાં અને એકંદરે ૧૮૦ દિવસ (૧૫૦-૨૪૦)

વેતરદીઠ દૂધ ઉત્પાદન : ૨૭૮ કિ.ગ્રા. (૭૫-૬૦૦) પ્રથમ વેતરમાં અને એકંદરે ૩૧૫.૮ કિ.ગ્રા. (૭૫-૬૫૦)

ફેટ % : ૪.૦૪% (૩.૧-૫.૨) પ્રથમ વેતરમાં અને એકંદરે ૪.૦૮% (૩-૫.૫)

અસ. એન. એફ. % : ૮.૦૮% (૮.૬-૮.૭) પ્રથમ વેતરમાં અને એકંદરે ૮.૧૮% (૮-૮.૮)

ડગારીની પ્રજનન ક્ષમતા :

સાંટ :

પ્રથમ સ્ખલન ઉંમર : ૩૦ મહીના (૨૮-૩૬)

પ્રથમ સમાગમ ઉંમર : ૩૬ મહીના (૩૩-૪૦)

ગાય :

પ્રથમવાર ગરમીમાં આવવાની ઉંમર : ૪૦ મહીના (૩૬-૪૨)

ગરમીમાં રહેવાનો સમયગાળો : ૧૮ કલાક (૧૬-૧૮)

પ્રથમ સમાગમ સમયે ઉંમર : ૪૪ મહીના (૪૨-૪૮)

પ્રથમ વિચાણની ઉંમર : ૫૭ મહીના (૪૮-૬૦)

સર્વિસ પીરીયડ : ૮૦ દિવસ (૬૦-૮૦)

આંતર વિચાણ સમયગાળો : ૫૦૦ દિવસ (૪૭૫-૫૪૭)

આ નવી ઓલાદને માન્યતા મળવાથી તેની જાળવણી કરવી ખૂબ જ જરૂરી બની જાય છે. આ માટે નવું ઉચ્ચી ગુણવત્તા ધરાવતું ધારા (નર અને માદા પશુઓ) ઊભું કરીને તેમાંથી ઉચ્ચી ગુણવત્તા ધરાવતી ગાયો તેમજ સાંઠને કુત્રિમ વીર્યદાન અથવા કુદરતી રીતે સંવર્ધનમાં ઉપયોગ કરી શકાય અને આવી રીતે ભવિષ્યમાં લાંબા ગાળો આ વિસ્તારની ડગરી ગાયની ઓલાદમાં સુધારો થવાથી દૂધ ઉત્પાદનની ક્ષમતામાં પણ વધારો થઈ શકે અને સારી ગુણવત્તાવાળા બળદો તેમજ સાંઠ પણ મળી શકે. ખાસ કરીને આ ઓલાદ ધરાવતા વિસ્તારમાં બીજી ઓલાદના સાંઠ સાથે સંવર્ધન અથવા કુત્રિમ વીર્યદાન ન કરવામાં આવે તેવી વ્યવસ્થા ભવિષ્યમાં સત્વરે ગોઠવવી ખાસ જરૂરી બની જાય છે. જેથી ગાયની આ નવી “ડગરી” ઓલાદની જાળવણી (Conservation) તેની જનીનીક શુધ્ધતા જાળવીને આ જ વિસ્તારમાં મોટી સંખ્યામાં કરી શકશે.

ગુજરાત અને મધ્યપ્રદેશના માળવી પશુઓની વિવિધ પશુ જાતિઓની ફીનોટાઇપિક લાક્ષણિકતાઓની તુલના

માળવી	ડગરી	ડાંગી	કાંકરેજ	ગીર	ઉપનામ
મહાદેવ પુરી, મંથની	ગુજરાત માળવી	કાંદડી	વડદ, વાગેડ, વાગડિયા	ભોડણી, દેસણ, ગુજરાતી, કાઠિયાવાડી	ઉપનામ
ઝૂદ્ધ એટીકામ અને પરિવહન	ઝૂદ્ધ એટીકામ	ઝૂદ્ધ અને ખેતીકામ	દૂધ	દૂધ	ઉપયોગીતા
સફેદ રંગ, નરમાં ખૂદ્ધ અને આગળ-પાછળના પગના ભાગો ભૂખરા કલરવાળા, અમુક પશુઓ લાલ રંગ પરંતુ ઓછા પ્રમાણમાં ગાય અને બળદો વય સાથે લગભગ શુદ્ધ સફેદ બને છે.	બે રંગ હોય છે સફેદ અને આગળ-પાછળના પગના ભાગો ભૂખરા કલરવાળા, અમુક પશુઓ લાલ રંગ પરંતુ ઓછા પ્રમાણમાં ગાય અને બળદો વય સાથે લગભગ શુદ્ધ સફેદ બને છે.	સફેદ રંગ, નરમાં ખૂદ્ધ અને આગળ-પાછળના પગ કાળા.	સફેદ રંગ, નરમાં ખૂદ્ધ અને આગળ-પાછળના પગના ભાગો ભૂખરા શરીર પર લાલ ટપકા હોય છે	શુદ્ધ સફેદ, સિલ્વર-ગ્રે, નરમાં આગળ અને પાછળના પગના ભાગો શરીરના બાચીના ભાગો કરતા થોડા ઘાટા હોય છે.	રંગ
શિંગડા બહારની અને ઉપરની દિશામાં વળાંકવાળા મૂળથી બાજુની તરફ નીચે અને પાછળની બાજુ વળાંકવાળા અને ફરીથી થોડા ઉપરની સાઈડ	શિંગડા ટૂંકા અને વળાંકવાળા મૂળથી બહાર અને ઉપરની તરફ	શિંગડા ટૂંકા અને અણીદાર	શિંગડા મજબૂત અને વળાંકવાળા મૂળથી બહાર અને ઉપરની તરફ	શિંગડા ટૂંકા, પાતળા અને વળાંકવાળા અથવા સીધા તીક્ષ્ણ અણીવાળા	શિંગડા મજબૂત અને વળાંકવાળા અણીદાર
સીધા, આડા અને ખુલ્લા કાન	સીધા, આડા અને ખુલ્લા કાન	મોટા અને ખુલ્લા કાન	મોટા, લાંબા, વડના પાંદડા જેવા ગડીવાળા કાન	કાન	
નાના કદના, પાતળું શરીર, શરીરની લંબાઈ ઊંચાઈ કરતાં પ્રમાણમાં વધુ, કુંગરા પર ચરવાની લાક્ષણિકતાવાળા	શરીર પર કાળા અથવા લાલ ટપકાઓનું અસમાન વિતરણ	સવાઈ ચાલ માટે પ્રસિધ્ય સવા પગલાની ગતિ	મોટું માથું, બહિર્ગોળ ઉપસેલુ કપાળ અને વડના પાન જેવા કાન	વિશેષ લાક્ષણિકતાઓ	

	ગીર	કાંકડેજ	ડાંગી	સગરી	માઠવી
સ્વભાવ	શાંત સ્વભાવની	ઉગ્ર	શાંત સ્વભાવની	મધ્યમ ઉગ્ર	ઉગ્ર
શરીરનો બાંધો	ભારે સનાયુબદ્ધ શરીર અને ગરદન અને ધાબળી લટકતી ત્વચાવાળી	ભારે સનાયુબદ્ધ શરીર, ગરદન અને ધાબળી લટકતી ત્વચાવાળી, ઉપસેલી ખૂંધ	મધ્યમ કદનું શરીર, ચુસ્ત ત્વચા	મધ્યમથી નાના કદની, ચુસ્ત ત્વચા	ખડતલ
ઉંઘાઈ (સે.મી.)	૧૫૮.૮૪ (સાંધ) ૧૩૦.૭૮ (માદા)	૧૫૮ (સાંધ) ૧૨૫ (ગાય)	૧૧૭ (સાંધ) ૧૧૩ (ગાય)	૧૦૩ (સાંધ) ૧૦૧.૮ (ગાય)	૧૩૪ (સાંધ) ૧૨૦ (ગાય)
શરીરની લંબાઈ(સે.મી.)	૧૩૭.૫૧ (નર) ૧૩૧.૪૦ (માદા)	૧૪૮ (સાંધ) ૧૨૩ (ગાય)	૧૨૮ (સાંધ) ૧૨૨ (ગાય)	૧૧૦.૫ (સાંધ) ૧૦૮.૧ (ગાય)	૧૩૨ (સાંધ) ૧૧૮ (ગાય)
છાતીનો ધેરો (સે.મી.)	૨૦૧.૪૧ (નર) ૧૬૬.૪૭ (માદા)	૧૮૪ (સાંધ) ૧૬૩ (ગાય)	૧૫૪ (સાંધ) ૧૩૮ (ગાય)	૧૨૭.૮ (સાંધ) ૧૨૭.૧ (ગાય)	૧૭૫ (સાંધ) ૧૫૨ (ગાય)
પુષ્પ વયનું વજન (કિગ્રા)	૫૪૪ (નર) ૩૯૦ (માદા)	૫૨૫ (સાંધ) ૩૪૩ (ગાય)	૩૧૭ (સાંધ) ૨૨૮ (ગાય)	૨૨૩.૮ (સાંધ) ૧૬૮.૮ (ગાય)	૪૮૮ (સાંધ) ૩૪૦ (ગાય)
જન્મ સમયે વજન (કિગ્રા)	૨૦.૭૭	૨૩	૧૭.૫૦	૧૪-૧૫	૨૦
પ્રજનન ક્ષમતા	લધુતમ-મહત્તમ	સરેરાશ	લધુતમ-મહત્તમ	સરેરાશ	લધુતમ-મહત્તમ
પ્રથમ વિયાળની ઊંમર (માસમાં)	૩૮ - ૫૮	૪૬	૩૬-૪૩	૪૭	૪૬-૫૬
આંતર વિયાશ સમયગાળો (માસમાં)	૧૨.૫-૧૪.૫	૧૩.૫	૧૨-૨૫	૧૫	૧૭-૨૧
દૂધ ઉત્પાદન (કી.ગ્રા.)	૮૦૦-૩૩૦૦	૨૧૧૦	૮૦૦-૧૮૦૦	૧૭૩૮	૧૭૫-૮૦૦
કેર (%)	૩.૮-૫.૧	૪.૬	૨.૮-૪.૨	૪.૦	૩.૮-૪.૫

